

De Franse Nederlanden, Jaarboeken 42, 41 en 40, Rekkem, Stichting Ons Erfdeel, 2017, 2016 en 2015, 254, 254 en 262 pp., ISBN 9789079705283, 9789079705252 en 9789079705221.

De Stichting Ons Erfdeel, de organisatie achter het in 1957 opgerichte tijdschrift *Ons Erfdeel*, publiceerde in de herfst van 2017 haar 42ste jaarboek *De Franse Nederlanden/Les Pays-Bas Français*. De traditie getrouw, werd dit jaarboek opnieuw een omvangrijke, tweetalige uitgave: ruim

250 bladzijden bijdragen gerelateerd aan de culturele en algemeen-maatschappelijke geschiedenis én actualiteit van de historische Nederlanden die sinds het einde van de 17de eeuw tot Frankrijk behoren.

Onder de talrijke lezenswaardige essays in dit jaarboek zijn er twee waarop ik de bijzondere aandacht van de WT-lezer kan vestigen. Eerst en vooral *Quand la gauche perd le Nord. La conséquence d'un divorce avec l'histoire et le peuple/Als links het Noorden kwijtraakt. Het gevolg van een scheiding tussen de geschiedenis en het volk* van de journalist Jean-Yves Méreau. Daarnaast is er *Hoe minder grens, hoe minder contact/Plus la frontière s'estompe, moins on se fréquente* van de journalist Dirk Vandenberghe.

De bijdrage van Jean-Yves Méreau beschrijft hoe de linkerzijde, concreet de socialistische partijen van de Noordelijke departementen, in tegenstelling tot hun zusterpartijen in de Bretoense departementen, sinds jaar en dag hun gezag en hun legitimiteit én hun kiezers verliezen omdat zij zich onverschillig en zelfs beledigend opstellen tegenover de geschiedenis en de identiteit van de regio. Want *“Dans l’imaginaire fantasmatisque universaliste de la gauche régionale, il n’y a pas de place pour*

une identité régionale originelle”. (p. 77) En indien links daar opnieuw aan betekenis wil winnen, oordeelt de auteur, dan zal het de grenzen van die ideologische geboorteland moeten slopen.

Dirk Vandenberghe van zijn kant beschrijft het paradoxale effect van de geografische grens tussen Vlaanderen en de Franse Nederlanden: hoe meer die grens vervaagt, hoe minder de bewoners aan beide zijden van die grens met elkaar communiceren, hoe minder zij elkaar kennen, hoe minder zij met elkaar omgaan. Terwijl hun ouders en grootouders nog *“keuvelen over de tijd van toen [= toen men de grens overstak om te winkelen, om families op te zoeken, om de mis bij te wonen], leven de kleinkinderen in hun eigen wereld (...)* *Waarom zou je dat nou doen, vragen de kleinkinderen zich af. Ze spreken er een andere taal, bekijken andere internetsites. Ze kijken er naar andere tv-programma’s”*. (p. 104) Toch kijkt de auteur uiteindelijk niet onverdeeld somber naar de toekomst. Want *“er zullen altijd wel mensen zijn die niet met de rug naar elkaar leven en interesse tonen in elkaar”*. (p. 111) Ook de jaarboeken nr. 41 (2016) en nr. 40 (2015) zullen sommige onderdelen de bijzondere aandacht opeisen van de WT-lezer. In het nummer 41 zijn dat respectievelijk: *Le néerlandais dans l’enseignement secondaire en France/Het vak Nederlands in het Franse voortgezet onderwijs* door leraar en inspecteur Ruben in 't Groen, en het thema-gerelateerde *Onderwijs van het Nederlands of van het Vlaams? Over de eenheid van een taal en de verscheidenheid van haar gebruik/Enseignement du néerlandais ou du flamand?/ À propos de l’unité d’une langue et de la diversité de ses pratiques* door Dorian Cumps, die als inspecteur betrokken is bij de inspectie Nederlands in Frankrijk.

In het nummer 40 trekt vooral *De Franse Nederlanden of Frans-Vlaanderen. Zoeken naar een naam en een grens/Les Pays-Bas français ou la Flandre Française. A la recherche d’un nom et d’une frontière* door de Gentse mediëvist Ludo

Milis onze aandacht, naast *Lieu de mémoire ou oubliette. La Langue dans le Nord de la France/ Een lieu de mémoire of een vergeetput?* van de Vlaamse dialectoloog Hugo Ryckeboer.

Ruben in 't Groen schetst de stand van zaken van het onderwijs Nederlands in de middelbare scholen in (Noord-) Frankrijk en stelt daarbij de intrigerende vraag “*waarom leren Franse leerlingen in de grensstreek niet zo vaak Nederlands?*” en “*waarom leren ze blijkbaar liever Spaans dan Nederlands of Duits?*”. (p. 120) De auteur verklaart dit verschijnsel via een soort kosten- en batenperceptie bij de leerlingen. In tegenstelling tot het Nederlands, aldus In 't Groen, wordt het Spaans op alle scholen aangeboden, wat het vervolgonderwijs ervan bevordert. En terwijl Nederlands leren arbeidsmarkt-gerelateerd is, staat Spaans daarentegen voor vakantie en ontspanning. Spaans kiezen betekent dat de leerling bij zijn vrienden in de klas blijft. Daarbij komt ook nog, aldus de auteur, dat Spaans vaak (en niet helemaal ten onrechte) door Franstaligen wordt gezien als een taal die ‘eenvoudiger’ is om te leren, dat wil zeggen dat de leerlingen op kortere termijn een zeker basisniveau kunnen bereiken.

Dorian Cumps beschrijft de wijze waarop in de Franse Nederlanden “*een hardnekkig onbegrip [blijft bestaan] tussen de aanhangers van het Vlaams en de voorstanders van het Nederlands*”. (p. 25) Die tegenstelling blijkt de emanatie van een andere tegenstelling, nl. de sociaaleconomische functionaliteit van het Nederlands versus de identiteitswaarde van het Vlaams. De auteur stelt nochtans vast dat het hier om een feitelijke complementariteit gaat en suggereert om die complementariteit te realiseren door “*vormen van herkenning van het Frans-Vlaams [op te nemen] in het onderwijs van het Nederlands*”. (p. 29) M.a.w.: betrek de geschiedenis – en vooral het bestaán van het regionale Vlaams – bij de lessen Nederlands. Via zijn beknopte afbakening van de historisch-politieke

en historisch-taalkundige grenzen van de Franse Nederlanden, brengt Ludo Milis de lezer bij een heikel punt in de Vlaamsgezinde perceptie, met de vraag: “*Existait-il au XIXe siècle une pensée ‘irredenta’ inspirée de l’ideal de l’Italia irredenta?*”. (p. 26) Ja, stelt de auteur, een fractie van ‘nationalisten’ ijverde daar op het einde van de 19de eeuw voor, maar blijkbaar met gering succes. Tijdens de beide wereldoorlogen dook de idee opnieuw op – met de Frans-Vlaamse priester Jean Marie Gantois en Vlaamse jezuïet Desiderius Stracke als de invloedrijke promotoren van het Groot-Nederland dat in hun voorstelling zou reiken tot aan de rivier de Somme. Maar de samenhang tussen het Frans centralisme en het Franse nationalisme neutraliseerden die beweging. Ook de collaboratie met de bezetter door Gantois overschaduwden die irredentistische stroming.

Hugo Ryckeboer schetst de huidige positie van het Vlaams in Frans-Vlaanderen via een interessante paradox: de taal is er op sterven na dood, zij is er bijna geschiedenis geworden, maar toch is zij er onmisbaar geworden. Want “*men kan er zijn eigen geschiedenis niet kennen noch bestuderen zonder de kennis van het lokaal geschreven Nederlands of het lokale Vlaamse dialect*”. (p. 40) Voor de auteur is het duidelijk dat, alvast in sommige departementen van de regio, de “*verwijzingen naar het Vlaams van de streek*” een aantrekkelijke aanvulling zouden vormen van het huidige onderwijs Nederlands voor volwassenen dat er wordt aangeboden (pp. 40-41). Die visie sluit overigens aan het hierboven besproken discours van Dorian Cumps.

FRANS-JOS VERDOODT